

verslag

**Directoraat-generaal Klimaat
en Energie**
Directie Kernenergie

contact.kernenergie@minezk.nl

Omschrijving	Rondetafelgesprekken Nieuwbouw Kerncentrales regio Zeeland – 11 maart 2025
Aanwezig	Ministerie KGG: Directie Kernenergie (Initiatiefnemer), Directie Realisatie Energietransitie (Bevoegd Gezag), Hogeschool Zeeland; Impuls Zeeland; Smartdelta Resources; Bewonersgroep De Polders van Biervliet; Dorpsraad 's-Heerenhoek; Borsele tot de Kern; Stedin; DOW Benelux; Bouwend Nederland (afd. Zeeland); Havenbedrijf North Sea Port; Evides; Dorpsraad Borssele; Dorpsraad Souburg; Dorpsraad Hoek; ZLTO; EPZ; Bouwend Zeeland; DCMR; RUD Zeeland; Evides; Provincie Zeeland (toehoorder); Gemeente Vlissingen (toehoorder).

Verslag Rondetafelgesprekken Zeeland – 11 maart 2025

Het ministerie van Klimaat en Groei en Groen (KGG) wil belanghebbenden structureel betrekken bij de ontwikkelingen rondom kernenergie. De Directie Kernenergie (initiatiefnemer van de bouw van twee kerncentrales) van het ministerie van Klimaat en Groene Groei heeft op 11 maart 2025 rondetafelgesprekken georganiseerd met maatschappelijke organisaties in Zeeland, over de mogelijke nieuwbouw van twee nieuwe kerncentrales.

Tijdens de rondetafelgesprekken zijn vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties uit de regio geïnformeerd over het proces en de plannen voor de nieuwbouw van twee kerncentrales. Daarnaast zijn kansen, vragen, zorgen en aanbevelingen opgehaald. We bespraken hoe deze in het vervolgproces een plek kunnen krijgen.

Vanuit het ministerie zijn er al aparte overleggen met de medeoverheden. Om die reden zijn de gemeenten en provincie als toehoorder bij deze rondetafelgesprekken aanwezig, zodat zij ook konden horen en meenemen wat er in de regio speelt.

Het verslag is opgebouwd uit een korte samenvatting van de besprekingen in het plenaire deel en de thematafels. Vervolgens worden de specifieke opmerkingen en vragen van de aanwezigen beantwoord in tabellen onderaan elk hoofdstuk, met daarbij de reactie vanuit KGG. Tenzij anders aangegeven, is input die geleverd is in de korte samenvattingen altijd geleverd door de uitgenodigde stakeholders aan de rondetafel.

1. Plenair

Samenvatting van de inbreng:

- **Openbaarheid en transparantie**
 - Akkoord op openbaarheid van het verslag is door aanwezigen bevestigd: het concept wordt voor publicatie op www.overkernenergie.nl met hen gedeeld, zodat zij vooraf eventuele suggesties voor wijzigingen kunnen delen.
- **Keuze voor kernenergie**
 - Nieuwe reactoren hebben een vermogen dat 2–3,5× groter is dan de bestaande centrale te Borssele; voor twee reactoren gezamenlijk is ongeveer 50–60 ha permanent en 60–70 ha tijdelijk terrein nodig
- **Uitvoering en planning**
 - Zorg geuit dat bouw tijden en kosten in de praktijk vrijwel altijd overschreden worden.
- **Toekomstige uitbreiding**
 - Er worden vragen gesteld over de procedure voor de 3e en 4e kerncentrale. KGG geeft aan dat hiervoor, na actualisatie van het Programma Energiehoofdstructuur (PEH), een nieuwe projectprocedure wordt opgestart. Tijdens deze Rondetafelgesprekken gaat het uitsluitend over de procedure voor kerncentrale 1+2.
- **Procedure en integrale aanpak**
 - Er is een duidelijke roep om een integrale visie en een samenhangend participatieplan. KGG geeft aan dat als Rijk zij projecten onderling goed af proberen te stemmen en zij ervoor proberen te zorgen dat er geen besluiten worden genomen die andere projecten onmogelijk maken. Hierbij speelt de provincie een belangrijke rol bij de ruimtelijke afstemming, onder andere via de regionale ontwerpateliers. Mocht er toch een situatie dreigen waarin projecten elkaar blokkeren, dan zal deze ter besluitvorming worden voorgelegd aan de minister van KGG.
- **Kernafval en veiligheid**
 - Er zijn een aantal vragen over kernafval, waaronder de relatie met het Nationaal Programma Radioactief Afval en de vraag of een besluit over de eindberging en nieuwbouw met elkaar zijn verbonden. KGG geeft aan dat de besluiten niet aan elkaar zijn verbonden (zie hieronder voor een uitgebreide reactie in de tabellen).
- **Gelijkwaardigheid van locaties**
 - Vraag of alle potentiële locaties gelijkwaardig worden beoordeeld en of Borssele een voorsprong heeft. KGG geeft aan dat alle locaties dezelfde procedure doorlopen. Voor alle locaties vindt hetzelfde onderzoek plaats naar techniek, kosten, milieu, omgeving en toekomstvastheid. In het besluitvormingsproces van de projectprocedure ligt geen locatie voor op een andere. Benoemen van locatie Borssele als voorkeurslocatie had als voordeel dat het ministerie daar al extra onderzoeken heeft kunnen doen.
- **Participatie en communicatie**
 - Er is bezorgdheid over betrokkenheid van sommige kernen (bv. Vlissingen/Souburg). Gebruik bestaande rapporten (bijv. impactrapporten en “Borselse voorwaarden”) als basis.
 - KGG geeft aan dat deze rondetafelbijeenkomsten ook op andere locaties zullen plaatsvinden; input wordt meegenomen in de formele procedure (IEA en NRD).

Tabel – Plenaire sessie

#	Vragen/ Opmerkingen	Stakeholder(s)	Reactie KGG
<i>Technische Beoordeling en Planning</i>			
1	Vroeg hoe groot de kerncentrales zijn en of de genoemde oppervlaktes voor één of voor twee kerncentrales gelden. Ook is er de oproep voor eerlijke schetsen van de centrales in het landschap.	Borsele tot de Kern	De ruimtelijke impact van de centrales wordt geschat op permanent 50-60 hectare. Tijdens de bouwfase komt hier, bij voorkeur aansluitend, 60-70 hectare bij. De genoemde oppervlaktes gelden voor twee kerncentrales (totaal). De oproep wordt meegenomen in het IEA.
2	Wat betekent de ambitie om 4 ipv 2 grote centrales te bouwen voor de procedure voor de eerste 2?	Enkele deelnemers	Voor reactor 3 en 4 actualiseren we eerst het Programma Energiehoofdstructuur, in dit gesprek nu ligt de focus op besluitvorming over de ruimte voor de eerste twee centrales. Na actualisatie van het PEH dient voor de volgende twee opnieuw een projectprocedure te worden gestart.
<i>Waterbeheer en - infrastructuur</i>			
3	Benadrukte dat de beschikbaarheid van drink- en proceswater niet vanzelfsprekend is en dat vroegtijdig overleg nodig is over de watervoorziening.	Evides	De beschikbaarheid van voldoende zoet water is van vitaal belang voor de realisatie van twee kerncentrales (t.b.v. de bouw (drinkwater) en proceswater tijdens operatie; koeling vindt plaats m.b.v. zeewater). KGG zal hierover in gesprek blijven met de betrokken stakeholders (zoals Evides en de regionale overheden) om tijdig passende maatregelen te nemen.
<i>Proces, Overleg en Borging input</i>			
4	Vroeg hoe wordt voorkomen dat KGG als initiatiefnemer én bevoegd gezag "zijn eigen vlees keurt" (belangenverstrengeling).	Borsele tot de Kern	Binnen KGG zijn de rollen gescheiden; directie Kernenergie, vallend onder DG Klimaat & Energie treedt op als initiatiefnemer; directie realisatie (vallend onder DG Realisatie Groene Groei) treedt op als bevoegd gezag en is verantwoordelijk voor het opstellen van de voorkeursbeslissing en projectbesluit. Na de voorkeursbeslissing zal NEO-NL initiatiefnemer zijn en de vergunning aanvragen. Verder wordt de onderliggende milieu-informatie (cNRD, planMER en project MER) onafhankelijk getoetst door de Commissie MER.
5	Vragen over kernafval, waaronder de relatie met het Nationaal Programma Radioactief Afval (gezien een recente aparte kernafval-inspraakronde).	Borsele tot de Kern	Er is geen directe relatie tussen het Nationaal Programma Radioactief Afval (NPRA) en het traject voor de bouw van nieuwe kerncentrales. Het beheer en de opslag van kernafval worden behandeld in een apart traject dat onder verantwoordelijkheid valt van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (I&W).
6	Vroeg of geen veilige opslag voor kernafval betekent dat er geen kerncentrale komt.	Borsele tot de Kern	Tot 2100 ligt al het nucleaire afval van Nederland opgeborgen in COVRA (afval komt uit meer dan 2.400 plekken in heel NL). Het moment om een besluit te nemen over de eindberging zal eerder worden genomen dan de oorspronkelijke Europese verplichting dit in 2100 te doen. Op dit moment is het streven dit in 2050 te doen. Dit besluit en het

			besluit tot met betrekking tot de nieuwbouw hebben verder geen verband.
7	Vroeg of in het besluitvormingsproces alle potentiële locaties gelijkwaardig worden behandeld.	Dorpsraad Borssele	Voor alle zeven locaties binnen de zoekgebieden, geldt dezelfde procedure.
8	Vroeg of er vertraging optreedt als uiteindelijk niet voor Borssele wordt gekozen.	Dorpsraad Borssele	Of dit tot vertraging leidt en zo ja hoeveel is nu niet te zeggen. Een deel van de technische haalbaarheidsonderzoeken zal opnieuw moeten worden gedaan indien een andere locatie dan Borssele wordt gekozen ¹ .
9	Gaf aan dat KGG het gesprek vooral over de huidige fase wil voeren, terwijl anderen (ZMF e.a.) juist een breder gesprek over de toekomst van Zeeland willen. Verwees naar de Zeeuwse Energievisie als plek om visies te bundelen.	ZMF; Bouwend Nederland (Zeeland)	KGG ziet dat er behoefte is aan een gesprek over de bredere toekomst van Zeeland. Het recente initiatief van de provincie Zeeland 2050 en/of de energievisie kunnen hiervoor een goed platform zijn.
10	Merkte op dat Vlissingen/Souburg tot nu toe niet zijn meegenomen in het proces en vreesde dat de gemeente Vlissingen wordt buitengesloten. (Tevens bleek dat een eerder door hen gestuurde brief nog onbeantwoord is.)	Dorpsraad Souburg	Door provincie en de omgevingsmanager van KGG zijn diverse gesprekken gevoerd over de rol van betrokken dorpsraden en gemeente. De brief met voorgestelde voorwaarden vanuit Souburg en Ritthem is beantwoord met verwijzing naar gemaakte afspraken in de overleggen. Gemeenten Terneuzen en Vlissingen zijn aangesloten bij overleg waar eerder alleen gem. Borssele zat.
11	Merkte op dat Borssele financiële middelen heeft gekregen en duidelijke "Borssele voorwaarden" heeft opgesteld. Voor Zeeuws-Vlaanderen zouden dergelijke voorwaarden opnieuw moeten worden gemaakt.	Dorpsraad Hoek	Bij een locatiebesluit hoort een Rijk-Regiopakket met regio-specifieke aandachtspunten. Voor Borssele is het proces om tot een RRP te komen reeds gestart en is het de bedoeling bij het ontwerp-locatiebesluit al een voorlopig pakket klaar te hebben. Voor andere locaties, zoals Zeeuws-Vlaanderen, komt bij het ontwerp-locatiebesluit een startpakket beschikbaar met financiële ondersteuning vanuit het Rijk om eigen voorwaarden en wensen te ontwikkelen.
12	Vroeg hoe deze rondetafelsessie past binnen de formele (planologische) procedure.	Borssele tot de Kern	Tijdens deze rondetafelsessie worden kansen, zorgen en vragen en aanbevelingen opgehaald die in de formele procedure meegenomen kunnen worden. Daarnaast biedt de ronde tafel ruimte voor gesprek tussen het ministerie en andere belanghebbenden. Stakeholders kunnen ook (aanvullend op of in plaats van bij de ronde tafels) formeel reageren op stukken die vanuit de procedure gepubliceerd worden.

¹ Zie onderaan pagina 5 Kamerbrief 1 februari 2024;
https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2024Z01682&did=2024D03717

13	Stelt voor de ronde tafels door een onafhankelijke voorzitter te laten leiden	Borsele tot de Kern	Deze suggestie wordt meegenomen in de verdere uitwerking van het participatieproces. Na de voorkeursbeslissing zullen wij bezien of een onafhankelijke voorzitter wenselijk is. Tot die tijd blijven we werken met een onafhankelijke gespreksleider, zoals ook in de huidige rondetafelsessies het geval is.
----	---	---------------------	---

2. Thematafel Energie en Economie

Aanwezigen: KGG (bevoegd gezag); KGG (initiatiefnemer); Hogeschool Zeeland; Impuls Zeeland; Smartdelta Resources; Bewonersgroep De Polders van Biervliet; Dorpsraad 's-Heerenhoek; Borsele tot de Kern; Stedin; DOW Benelux; Bouwend Nederland (afd. Zeeland); Havenbedrijf North Sea Port; Evides; Borsele tot de Kern; Provincie Zeeland (toehoorder).

Samenvatting van de inbreng:

Bij deze thematafel lag de nadruk op kansen en aandachtspunten rondom de onderwijs- en arbeidsmarkt, de economische ontwikkeling en energie-infrastructuur, de ruimtelijke impact tijdens de bouwphase, de nut en noodzaak van kernenergie en het vervolgproces.

- **Onderwijs en arbeidsmarkt**
 - Zorg dat er voldoende technisch geschoold personeel beschikbaar is.
 - Er is vrees dat bestaande bedrijven personeel kwijtraken.
 - Kansen: Een groot project kan ook nieuw ondernemerschap stimuleren.
- **Economische ontwikkeling & infrastructuur**
 - Kritisch punt: De opgewekte energie moet passen in een al belast energiesysteem.
 - Belang van integraliteit: Alle energieprojecten (hoogspanningsnet, aanlanding wind op zee, waterstof, etc.) moeten in samenhang worden bekeken.
 - Regionale overlegstructuren (bv. ontwerpateliers) spelen hierbij een rol.
- **Bouwphase en ruimtelijke impact**
 - De bouwphase vraagt om extra huisvesting en infrastructuur (tot 10.000 arbeidskrachten).
 - Zo is er in het gesprek aandacht voor tijdelijke woonunits en verkeersdruk.
 - Kritisch punt: Wat als de bouwtijd en kosten hoger uitvallen dan gepland?
 - KGG geeft aan dat in de procedure, bij het opstellen van de Integrale Effectenanalyse (IEA), de afweging wordt gemaakt tussen (toekomstige) activiteiten in de zeehavens en de ruimte voor kerncentrales.
- **Nut, noodzaak & openheid**
 - Vraagtekens bij de noodzaak van twee centrales; energiebesparing als alternatief.
 - Politieke keuze ligt vast, maar de milieueffecten (met/zonder kernenergie) moeten duidelijk worden.
 - Er wordt opgeroepen tot open communicatie, ook over alle onzekerheden, waarbij partijen gelijkwaardig op de hoogte worden gehouden door KGG. Als dit verschilt, dan leidt dat tot onevenwichtigheid in de gesprekken.
- **Proces en vervolgspraken**
 - Rondetafelsessies worden doorgezet en eventueel in kleinere, thematische bijeenkomsten gesplitst. Deelnemers waarderen de opzet en het continueren van de sessies.
 - Er is behoefte aan een duidelijke planning en transparantie (bv. een contentkalender).

- KGG: Zie hiervoor de "[Praatplaat Energieprojecten Zuidwest-Nederland](#)"

Tabel – Thematafel Energie en Economie

#	Vragen/ Opmerkingen	Stakeholder(s)	Reactie KGG
<i>Proces, Overleg en Borging input</i>			
1	Laat het identificeren van 'bedreigingen' ook deel uitmaken van de huidige verkenningen, naast het identificeren van 'kansen'.	Borsele tot de Kern	Het identificeren van kansen én zorgen is expliciet onderdeel van het proces om tot een weloverwogen Integrale Effectenanalyse te komen.
2	Heeft gepleit voor meer openheid en transparantie. De mate waarin partijen op de hoogte worden gehouden door KGG verschilt sterk en dit leidt tot onevenwichtigheid in de gesprekken.	Borsele tot de Kern	Wij onderschrijven de oproep tot meer openheid en transparantie. De rondetafelsessies vormen een belangrijke eerste stap in het verbeteren van de informatievoorziening en het waarborgen van een gelijkwaardige informatiepositie voor alle betrokken partijen.
<i>Impact op arbeidsmarkt en investeringsklimaat</i>			
3	Zorgen over te weinig opgeleid personeel voor de (proces)industrie; vraagt hoe voldoende mensen opgeleid kunnen worden en grote projecten aan elkaar gekoppeld worden zonder overlap of strijd om talent. Er wordt opgemerkt dat er nu al te weinig mensen zijn voor de opdracht om nieuwe woningen te bouwen.	Hogeschool Zeeland; Bouwend Nederland	KGG erkent dat de vraag naar technisch geschoold personeel met de bouw van nieuwe kerncentrales flink zal stijgen. KGG werkt met het "missieteam Kernenergie" - bestaande uit een brede vertegenwoordigers vanuit de (nucleaire) sector - intensief samen om via gerichte investeringen het (nucleaire) onderwijs te versterken (o.a. via de zogenoemde Human Capital Agenda). Voor de versterking van de nucleaire kennisbasis in NL is t/m 2030 in totaal 65 EUR miljoen beschikbaar gesteld vanuit het Klimaatfonds. De eerste stappen voor de versterking van het nucleaire onderwijs worden nu gezet. Een mooi voorbeeld is de recente start van de minor 'nucleaire technologie' aan de Hogeschool Zeeland, waarvoor meer animo was dan plek, hetzelfde geldt voor het keuzedeel nucleaire technologie aan de mbo-instelling Scalda. Ook zijn recent drie leerstoelen en meerdere PhD's aan de TU Delft gefinancierd.
4	Onzekerheid over de komst van de kerncentrales belemmert andere grote investeringskeuzes in de regio.	Havenbedrijf North Sea Port	Rijksprojecten stemmen onderling af en zorgen ervoor dat er geen keuzes worden gemaakt die andere projecten onmogelijk maken. Er is een dialoog met de provincie (via ontwerpateliers) om te komen tot één gezamenlijk beeld van de ontwikkelopgaven.
5	Vraagt of andere grote projecten (waterstof, ammoniak, landbouw) nu <i>on hold</i> worden gezet door de onzekere komst van kerncentrales.	Smartdelta Resources; Bewonersgroep De Polders van Biervliet	In principe gaan de andere projecten door en wordt er niet op elkaar gewacht. Bij de rijksprojecten is het uitgangspunt om het elkaar niet onmogelijk te maken. Indien toch een conflict dreigt, zal de minister van KGG daar eerst een besluit over nemen. Gaat het om lokale projecten, dan is het

			aan die bevoegde gezagen (provincie/gemeente) om hierin een keuze te maken.
<i>Nut en Noodzaak</i>			
6	Vindt dat de nut en noodzaak van nieuwe kerncentrales niet zijn aangetoond.	Borsele tot de Kern	Door de kabinetten Rutte IV en Schoof I is een politieke keuze gemaakt om de bouw van vier kerncentrales voor te bereiden. Het kabinet Rutte IV heeft dit onderbouwd via het Nationaal Plan Energiesysteem. De nut-en-noodzaak-discussie is geen onderdeel van het participatieproces voor het vinden van ruimte voor twee grote kerncentrales. Wel worden de milieueffecten van een energiesysteem mét en zonder kernenergie uitgewerkt (resultaten hiervan zijn na de zomer beschikbaar en worden tevens meegenomen in de Integrale Effectanalyse). Ook voert KGG een systeemanalyse uit naar de waarde van kernenergie in het energiesysteem ter onderbouwing van het benodigde besluit over de bekostiging.

3. Thematafel Ruimtelijke Ordening, Gezondheid & Veiligheid

Aanwezigen: KGG (Initiatiefnemer); Dorpsraad Borssele; Dorpsraad Souburg; Dorpsraad Hoek; Borsele tot de Kern; ZLTO; EPZ; Bouwend Zeeland; DCMR; RUD Zeeland; Evides; Provincie Zeeland (toehoorder); Gemeente Vlissingen (toehoorder).

Samenvatting van de inbreng:

Deze thematafel besloeg een brede reeks onderwerpen op het gebied van ruimtelijke ordening, gezondheid en veiligheid. Aan bod kwamen de mogelijke locaties, de ruimtelijke inpassing en impact van het project, de brede maatschappelijke impact, de lokale betrokkenheid en de behoefte aan duidelijke informatie.

- **Locaties**

- KGG geeft aan dat we drie locaties verwachten te onderzoeken (ovb besluitvorming): EPZ (Borssele), Thermphos (Vlissingen), en Mosselbanken/Paulinapolder (Terneuzen).
- Er is gevraagd naar extra uitleg over de benodigde ruimte, vooral de integratie van de Paulinapolder bij tijdelijke terreinen. Hier kwam met name de zorg naar boven dat ook een deel van het Paulinapolder nodig zal zijn.
- Ook de samenhang met de 380 kV-verbinding in Zeeuws-Vlaanderen werd besproken.

- **Ruimtelijke inpassing en impact**

- Er is behoefte aan duidelijke visualisaties van de schaal van het project (vergelijking met Hinkley Point C).
- Er zijn zorgen of de beschikbare ruimte op bijvoorbeeld EPZ toereikend is.
- KGG geeft aan dat de resultaten van deskundigen in de Technische Haalbaarheidsstudie zullen uitwijzen hoe haalbaar de inpassing is. Deze komt in mei beschikbaar.

- **Brede maatschappelijke impact**

- Impact strekt zich uit tot werkgelegenheid, woonvoorzieningen en verkeersdruk in de hele regio.
- KGG geeft aan dat ook de socio-economische factoren in de Integrale Effectenanalyse worden onderzocht.

- Ook wordt genoemd vanuit de aanwezigen dat het belangrijk is om vroegtijdig en breed te communiceren om alle inwoners te informeren over de impact.
- **Lokale betrokkenheid en rol**
 - Vanuit de aanwezigen wordt opgeroepen voor inzet van onafhankelijke experts om kennis op gelijke hoogte te brengen.
 - Zorgen over impact op arbeidsmigranten, middenstand en huisvesting; bestaande voorwaarden als basis gebruiken en eventueel aanvullen voor andere gemeentes.
 - Gemeentes zoeken nog naar hun rol; volgens enkele deelnemers is er nog ongelijkheid in ondersteuning vanuit hen.
- **Praktische informatie**
 - Noodzaak van heldere, feitelijke informatie met realistische tijdlijnen en duidelijke randvoorwaarden.
 - Enkele relevante partijen (bv. spoorsector en toerisme) ontbreken nog.
 - KGG geeft aan dat in het vervolg van het participatieproces deze partijen zullen worden meegenomen. Verder geven zij aan dat de resultaten van TPR en cNRD in mei worden verwacht, waarna een vervolgspraak wordt gepland.

Tabel – Thematafel RO, Gezondheid & Veiligheid

#	Vragen/ Opmerkingen	Stakeholder(s)	Reactie KGG
<i>Proces, Overleg en Borging input</i>			
1	Vraagt welke locaties in Zeeland in beeld zijn voor nieuwe kerncentrales.	Borsele tot de Kern	De locaties EPZ/Borssele, Thermphos/Vlissingen en Mosselbanken/Paulinapolder (Terneuzen) worden in de studie meegenomen als potentiële locaties. Voor meer informatie verwijzen wij u graag naar het concept Notitie Reikwijdte en Detail, deze wordt in mei gepubliceerd.
2	Waarschuwt dat door alleen direct betrokkenen te benaderen de bredere omgeving nog onwetend blijft, terwijl het hele gebied geraakt wordt (bijv. veel bouwverkeer over wegen/tunnels). Vindt dat mensen zich nu al bewust moeten worden van de schaal van het project.	Dorpsraad Hoek	KGG erkent dat de bredere omgeving tijdig en volledig geïnformeerd moet worden. Er zal ruimschoots gecommuniceerd worden naar omwonenden en de regio, zodat iedereen zich bewust is van de omvang en gevolgen van het project. Dit wordt uitgewerkt in het participatieplan dat tegelijkertijd met het onderzoeksplan ter inzage gelegd wordt.
3	De noodzaak van heldere, feitelijke informatie met realistische tijdlijnen en duidelijke randvoorwaarden wordt benadrukt	Aantal deelnemers	Het ministerie onderschrijft het belang van heldere en feitelijke informatie, inclusief realistische tijdlijnen en duidelijke randvoorwaarden. In het proces zetten we daarom actief in op transparante en tijdige communicatie hierover.
4	Vanuit de aanwezigen wordt opgeroepen voor inzet van onafhankelijke experts om kennis op gelijke hoogte te brengen.	Aantal deelnemers	Als onderdeel van het participatieproces zal in overleg met de gemeenten en provincie worden gekeken hoe rollen en ondersteuning duidelijker en gelijkwaardiger ingevuld kunnen worden, zodat alle betrokken gemeenten goed gepositioneerd zijn om effectief deel te nemen aan het proces.

<i>Technische Beoordeling en Planning</i>			
5	Er is gevraagd naar extra uitleg over de benodigde ruimte, vooral de integratie van de Paulinapolder bij tijdelijke terreinen. Hier kwam met name de zorg naar boven dat ook een deel van het Paulinapolder nodig zal zijn.	Dorpsraad Hoek	Het permanente terrein (ca. 50-60 hectare) past mogelijk volledig op de locatie Mosselbanken. Echter, voor het benodigde tijdelijke terrein zal inderdaad nadrukkelijk ook naar de Paulinapolder gekeken moeten worden. KGG zal hierover transparant communiceren in het vervolgproces.
6	Hoe verhoudt de mogelijke komst van de kerncentrale op de Mosselbanken en het gebruik van de Paulinapolder zich tot de aanleg van de 380kV-verbinding in Zeeuws-Vlaanderen, gezien het feit dat de gemeente Terneuzen heeft aangegeven dat een 380kV-verbinding uitsluitend op de Mosselbanken bespreekbaar is?	Dorpsraad Hoek	KGG neemt deze zorg serieus en kijkt nadrukkelijk naar een samenhangende besluitvorming. In de verdere uitwerking van het project worden daarom zowel de Mosselbanken als de Paulinapolder betrokken om eventuele conflicten tussen de kerncentrale en de 380kV-verbinding goed in beeld te brengen en te voorkomen.
<i>Impact op arbeidsmarkt en investeringsklimaat</i>			
7	Zorgen over impact op arbeidsmigranten, middenstand en huisvesting; bestaande voorwaarden als basis gebruiken en eventueel aanvullen voor andere gemeentes.	Borsele tot de Kern	Huisvesting voor werknemers wordt meegenomen in de IEA, met aandacht voor voorbeelden als Hinkley Point. Concreet beleid volgt na de locatiekeuze.

4. Thematafel Natuur, Milieu & Landschap

Aanwezigen: Dorpsraad 's-Heerenhoek; Zeeuwse Milieufederatie (ZMF); Dorpsraad Hoofdplaat; Bewonersgroep De Polders van Biervliet (Paulinapolder); Werkgroep Energie Dorpsraad Biervliet; Bewonersgroep Leefomgeving Borsele; Dorpsraad Ritthem. **Toehoorders:** Provincie Zeeland, Gemeente Borsele, Gemeente Terneuzen.

Samenvatting van de inbreng:

Bij deze thematafel stonden de mogelijke effecten op de natuur, het milieu en het landschap centraal, evenals de zorgen van inwoners en de aanpak van participatie. De discussie ging over de samenhang met andere energieprojecten en hun impact op natuur en landbouw, zorgen over visuele en geluidseffecten, en de behoefte aan transparantie en betrokkenheid van de regio in het proces.

- **Zorgen en aandachtspunten**

- Deelnemers willen eerlijke en volledige informatie over de samenhang tussen verschillende energieprojecten en de impact daarvan op natuur en landbouw.
- Er is bezorgdheid dat de aanleg van een 380 kV-verbinding indirect leidt tot de komst van kerncentrales.
- De unieke kwaliteiten van Zeeland (rust, ruimte, toerisme) moeten beschermd worden.
- Er zijn veel zorgen over de impact van het project op zichtlijnen (landschap) en geluid in de omgeving.

- **Natuur en omgeving**
 - Impact op stiltegebieden, recreatie, agrarische grond en beschermde natuurgebieden is een groot punt. Zeeland is een belangrijke provincie voor toerisme en recreatie. Wat betekent de komst van kerncentrales voor de omgeving en daarmee indirect voor het toerisme binnen en buiten Zeeland?
 - Er wordt gevraagd naar maatregelen zoals ondergrondse aanleg van infrastructuur om het landschap te sparen.
 - Effecten op bijvoorbeeld de Westerschelde (koelwater, visstand) worden ook besproken.
- **Proces en participatie**
 - Er is behoefte aan een duidelijk overzicht van alle lopende projecten en hun onderlinge samenhang.
 - De regio moet continu en op een laagdrempelige wijze geïnformeerd worden. De ronde tafels zijn daarvoor een goed gremium omdat er dan daadwerkelijk ruimte is voor een gesprek. Dat werkt beter dan inloopavonden met verschillende panelen.
 - Het is wenselijk om bij inloopavonden ook hulp te bieden voor het schrijven van de zienswijzen.
 - Er wordt gepleit voor openheid en een blijvende dialoog tussen Rijk, provincie en burgers.
 - Er wordt opgeroepen richting het Rijk, maar ook andere belanghebbenden om vooral ook gebruik te maken van de Borssele voorwaarden. Daarin is al veel voorwerk gedaan.

Tabel – Thematafel Natuur, Milieu & Landschap

#	Vragen/ Opmerkingen	Stakeholder(s)	Reactie KGG
<i>Sociale, Ecologische en Natuureffecten</i>			
1	Vindt dat Zeeland als uniek natuurgebied moet worden gezien; rust, ruimte en natuur zijn economisch belangrijk (toerisme). Vreest negatieve effecten van grootschalige energieprojecten op deze kwaliteiten. De indirecte effecten op toerisme zouden ook meegenomen moeten worden; niet alleen de impact op natuur en recreatie.	ZMF	Recreatie en natuur worden als factoren meegenomen in de Integrale Effectanalyse (milieu) en plan-MER voor de locatiekeuze.
2	Waarschuwt dat zeer veel mensen van buiten naar Zeeland zullen komen door deze projecten, wat enorme extra voorzieningen vergt en huidige voorzieningen onder druk zet.	Dorpsraad 's-Heerenhoek	In het kader van het Rijk-Regio pakket wordt hier aandacht aan besteed. Mede op grond van het lokaal impact rapport is dit mogelijke aandachtspunt in beeld.
3	Hecht sterk aan het respecteren van de Sloerand bij Borssele. Verwacht zowel geluidsoverlast als verkeersdruk.	Bewonersgroep Leefomgeving Borsele	De effecten op de omgeving – alsook landschappelijke inpassing – worden voor het MER onderzocht en in beeld gebracht. Ook is hiervoor aandacht in het Rijk-Regio Pakket.
4	Wijst erop dat de locaties stiltegebied zijn; vraagt wat tien jaar bouwen betekent voor zo'n stiltegebied. Benadrukt dat bouwen op agrarische grond de voedselproductie kan raken.	Bewonersgroep De Polders van Biervliet	De status 'stiltegebied' wordt toegevoegd aan de stukken en er wordt aan getoetst in het MER en de IEA. Tevens zal de impact op agrarische bedrijven en structuur in beeld gebracht

5	Pleit voor zoveel mogelijk ondergrondse aanleg van infrastructuur (kabels/leidingen) om het landschap te sparen. Hecht ook veel waarde aan behoud van het Kalootstrand (natuurgebied).	Bewonersgroep Leefomgeving Borsele	De netbeheerder (TenneT) is verantwoordelijk voor de netinfrastructuur. Hier wordt een afweging gemaakt tussen kosten, baten en effecten.
6	Vraagt wat het koelwater voor de Westerschelde betekent (effect op natuur, visstand). Benadrukt dat men niet alleen moet kijken naar opwarming door lozing, maar ook naar gevolgen van de inname van zeewater voor koeling.	Dorpsraad Ritthem	Zowel de effecten van warmtelozing op de Westerschelde als het onttrekken van water worden in het MER onderzocht en beoordeeld.
<i>Technische Beoordeling en Planning</i>			
7	Vraagt waarom de energie-infrastructuur buiten de bestaande industriezone (Kanaalzone) wordt gepland, in plaats van op locaties waar al industrie en ruimte is.	Bewonersgroep De Polders van Biervliet	Er is nog geen definitieve keuze gemaakt over locaties van energie infrastructuur. Duidelijk is wel dat de ruimte binnen de industriezones beperkt is.
8	Merkt op dat een nieuwe centrale op de Maasvlakte minder vervoersimpact heeft, omdat daar al veel transportbewegingen zijn.	ZMF	De huidige en beoogde vervoersbewegingen worden per regio gelijkwaardig in beeld gebracht.
9	Wijst op unieke factoren bij Paulinapolder/Biervliet: het dorp ligt verhoogd, wat zorgt voor extra geluidshinder (en visuele impact). Bovendien zal infrastructuur onder druk komen door bouwverkeer.	Werkgroep Energie Dorpsraad Biervliet	De mate waarin omwonenden van de Paulinapolder en Biervliet (en omgeving) hinder kunnen ondervinden van de evt bouwwerkzaamheden, worden in het MER onderzocht.
<i>Impact op arbeidsmarkt en investeringsklimaat</i>			
10	Bedrijven vrezen dat hun schaars technisch personeel wordt weggekocht door het kerncentrale-project (regionale arbeidsmarkt krap).	Bewonersgroep Leefomgeving Borsele	Het ministerie erkent deze zorg en investeert via het MMIP Kernenergie in uitbreiding van nucleaire opleidingen op mbo-, hbo- en wo-niveau, onder andere in samenwerking met Scalda en Hogeschool Zeeland. Zo wordt regionaal technisch talent opgeleid en wordt concurrentie met bestaande bedrijven beperkt. Voor meer informatie hierover verwijzen we naar de Kamerbrief voortgang ontwikkelingen nucleaire kennis- en innovatie-infrastructuur .
<i>Proces, Overleg en Borging input</i>			
11	Mist een overzicht van alle lopende energieprojecten/procedures in Zeeland en hun onderlinge samenhang. Op dit moment geven verschillende partijen verschillende informatie. Vraagt om eerlijkheid over onzekerheidsmarges (tijd, kosten) bij grote projecten.	Dorpsraad Hoofdplaat; Dorpsraad Ritthem; ZMF	In de cNRD wordt een lijst opgevoerd van de nu bekende energieprojecten per regio. In de Integrale Effectenanalyse komt een hoofdstuk 'toekomstvastheid' waarin de relatie tussen nieuwbouw kernenergie en deze energieprojecten (maar ook andere projecten) beschouwd wordt.

12	Vraagt hoeveel locaties uiteindelijk aan de minister worden voorgelegd voor de beslissing.	Bewonersgroep De Polders van Biervliet	Het exacte aantal locaties is nog niet met zekerheid te stellen; in de cNRD kijken we naar verwachting naar zeven locaties.
13	Vraagt of het mogelijk is dat de minister uiteindelijk géén locatie aanwijst (dwz. dat er geen kerncentrale komt).	ZMF	De Voorkeursbeslissing kan in theorie ook betekenen dat er géén locatie als voorkeur aangewezen wordt.
14	Bij info-avonden moet iemand van het Rijk aanspreekbaar zijn, mede om hulp te bieden bij het opstellen van zienswijzen.	Gemeente Terneuzen	Bij elke infoavond zijn meerdere ambtenaren van het Rijk aanwezig

Conclusie

De rondetafel in Zeeland leverde een breed spectrum aan input op. Er waren technische vragen over grootte van (tijdelijke) locaties, vragen over planningen procedures en de samenhang met andere energieprojecten. Er is ook gesproken over strategische en regionale thema's als integrale aanpak, (integrale) milieueffecten en participatie. Tenslotte is de integrale afstemming tussen projecten en de noodzaak van transparantie benadrukt. KGG zal dit aandacht geven in de vervolgaanpak en -onderzoeken die als basis dienen voor de uiteindelijke besluitvorming. De vorm van de rondetafelgesprekken is goed bevallen en zal herhaald worden als er meer informatie is.